

**EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN KÜLLİYESİ'NE BAĞLI YAPILARIN
SON RESTORASYONLARINA AİT UYGULAMALAR**

***The Latest Restoration Works of Buildings of the Minrimah
Sultan Complex in Edirnekapi***

Gamze Kuşseven | Mimar, Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü

Arhitektör
Sinan'ın

önemli eserlerinden olan Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii ve diğer külliye yapıları, surların hemen yanında yer almaktadır. Caminin medreseli iç avlusu son derece dikkat çekicidir. Makalemizde, kısaca cami çevresinde yer alan yapılar tanımlanacak ve bu bölümlerde yürütülen restorasyon çalışmaları anlatılacaktır. Bunlar medrese, şadırvan, avlu, sıbyan mektebi, ıslak hacimler, türbe ve çevre duvarlarıdır. Tamamlanmış olan imalatlar, belli bir sıra ile yansıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uygulama, makale, cami çevresi, medrese ve avlu.

The Mihrimah Sultan Mosque and the buildings of the same complex, which are among the most significant ones of Architect Sinan, are located closely to the City Walls of Istanbul in Edirnekapı Region. The mosque has a notable courtyard. The surrounding buildings of the mosque are going to be presented and the scope of regarding restoration works is going to be mentioned briefly which consists of the madrasa, fountain (şadırvan), courtyard, sıbyan mekteb, wet areas, tomb and yard walls. The description of the restoration works in the article is going to take place in sequence of applications on site.

Keywords: Application, article, surroundings of mosque, madrasa, courtyard.

Tarihçe

İstanbul'un topografyasına baktığımızda, suriçi bölgesinin en yüksek noktası olarak göze çarpan tepesinin zirvesinde Mihrimah Sultan Külliyesi yer almaktadır (Sav/Kuşüzümü 2010: 46). Edirnekapısı'na uzanan Fevzi Pasa Caddesi üzerinde konumlanan yapı, Sulukule ile Tekfur Sarayı arasındadır.

Mimar Sinan'ın külliyesi inşa etmeden evvel, arazinin topografik özelliklerini iyice etüdü ettiğini, bugünkü yapıların konumlarından anlamak mümkündür. Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii, Mimar Sinan'ın mimarideki plastik tasarım gücünü en iyi ifade eden yapılarından biridir.

Edirnekapı Mihrimah Sultan Külliyesinin yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının üzerinde yapılış tarihini veren bir kitabe de bulunmamaktadır. Kaynaklarda yapım tarihi hakkında farklı bilgiler yer almaktadır. Dönemin ünlü tarihçisi Peçevi (1572-1650) ve Evliya Çelebi tarafından külliyelerin masrafının Kanuni tarafından verildiğinin yazılması ve babasının türbesinde yatan Mihrimah

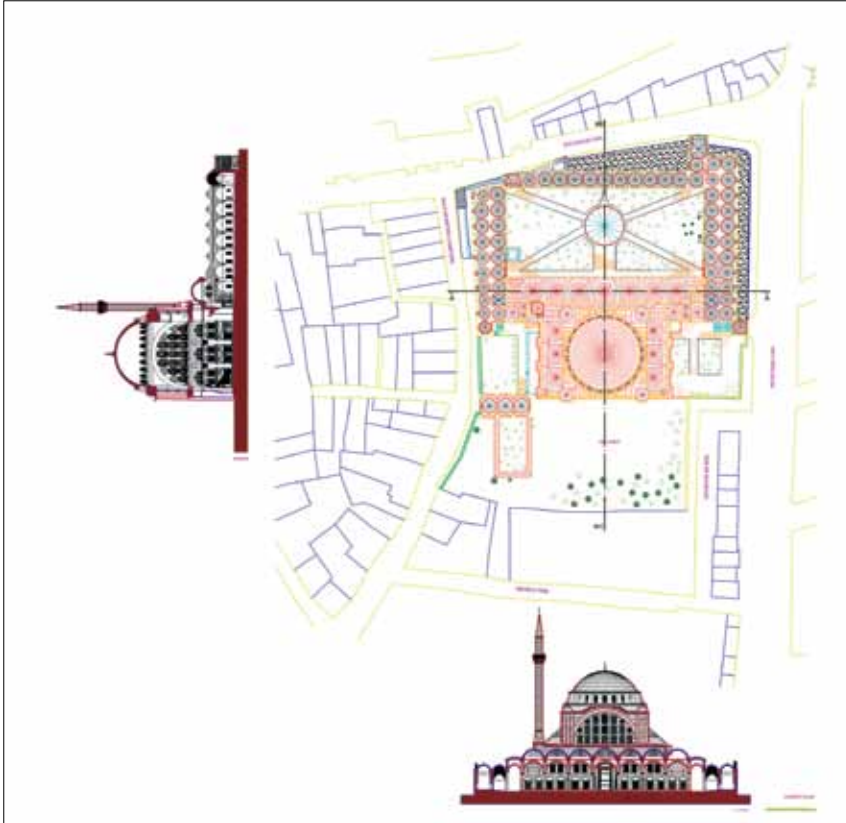

Fotoğraf 1- Mihrimah Camii, restorasyon sonrası (M.Sav,2014)

Sultan'ın ölümünün 1556-57 olarak Hadika'da belirtilmesi, Mihrimah Sultan'ın yapılarının babasına mal edilmesine ve tarihlerinin ona göre düşünülmesine yol açmıştır. İhtilafçı Mehmed Ziya Bey, külliyein yapılış tarihini 1555 olarak verir. Ancak bilginin kaynağını vermez. Tarihçi Cevdet Baysun, kızının Kanuni'den çok sonra (1578) öldüğünü belirtir. Medresenin ilk hocasının 1568-69'da atandığı bilinmektedir ve Atai Nevzade'nin caminin inşaatının 1562-63'te bir kez durdurularak, sonradan tamamlandığını yazdığını belirtmesi üzerine İ. Hakkı Konyalı'nın 1562-65 arasında inşaatın yapıldığına ilişkin tarihlemesi doğru kabul edilmektedir (Kuban,1998: 128).

Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı, Rüstem Paşa'nın eşi Mihrimah Sultan adına yapılmış olan külliye topluluğunda cami, medrese, hamam, mektep ve Rüstem Paşa'nın damadı Güzel Ahmet Paşa'nın Türbesi yer almaktadır (Hadika). Çifte hamam özelliğine sahip hamamın yanında yer alan çeşme, H.1132 (H.1719)tarihlidir. Doğuda yer alan dükkânlar ve mektep, yol genişletme çalışması sırasında yıktırılmıştır (Öz 1997: 50, Sav/Kuşüzümü 2010: 47).

Külliyein ana girişi Fevzi Pasa Caddesi üzerinden sağlanmaktadır. Külliyein içeri girildiğinde caminin

Çizim 1- Çevre düzenlemesi restorasyon projesinden vaziyet planı (Bekiroğlu Rest.Mim.).

kuzeydoğu cephesiyle karşılaşılır. Caminin kuzey ve güney tarafında iki avlu yer almaktadır. Medresenin beden duvarları avluyu üç yönde çevrelemekte iki yönde hücreler sıralanmaktadır. Arsa sınırlarının sur yanındaki sokağa dayanması ve dışarıda vakfa gelir getirecek dükkânların yapılması, hücrelerin avlunun üç yönünde sıralanmasına engel olmuştur. Kare planlı medrese hücrelerinin yer aldığı kuzey doğu ve güney batı cepheleri birbirine eşit uzunlukta olmayıp kuzey doğuya 10 hücre, 1 köşe hücresi, 1 giriş hücresi ve 1 eyvan; güney batıya ise 8 hücre, 1 giriş hücresi ve 1 eyvan yer almaktadır. Güneybatı aksında bulunan hücrelerin en sonunda bulunan hücre, diğer hücrelerden farklı olup, kare planlı değildir. Bu durumun kuzeyde sur duvarlarına fazla yaklaşılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Her hücrenin avluya bakan bir adet pencere ve kapısı bulunmakta olup, hücre kapıları ortalama 85 cm genişliğinde ve 1.85 cm yüksekliğindedir. Kapılar yerden 30 cm yüksekte bir esişe sahiptir. Kuzey doğu yönünde bulunan hücrelerin, giriş kapısının karşısındaki duvarda, yerden yüksekliği 30 cm, kendi yüksekliği 1.50 m olan iki adet dolap nişi bulunmaktadır.

Medresenin Sulukule Sokağı cephesinde, üzerinde iki giriş kapısı bulunan kuzey kolunda hücresi yoktur. Bunun yerine bir sıra revak dizisi bulunmaktadır. Revakların üzeri avlu yönünde taş, diğer üç yönde tuğla örülü kemerler

Fotoğraf 2–Uygulama sırasında medrese revakları.

ile desteklenen tuğla kubbeler ile örtülmüştür. Dershanesi olmayan tek medrese olarak bilinen yapıda derslerin cami içinde verildiği düşünülmektedir.

Cami ve medresenin sardığı dikdörtgen planlı avlunun ortasında on altıgen planında mermer şadırvan payandaları ve onları karşılayan küçük sütunları ile ilginç bir kompozisyon oluşturmuştur. Kaynaklarda Mihrimah Sultan'ın bu külliye ve hamamına özel suyu Küçükköy civarından getirttiği belirtilmektedir. Sonradan bu suyun Fatih yöresinde Atik Ali Paşa ve Nisancı camileriyle birlikte birçok çeşme ve şadırvanı beslemiş olduğu bilinmektedir (Kuban 1998:130). Medresenin kuzeybatı ve güneybatı kollarının birleştiği dar bir koridordan helalara ulaşılmaktadır.

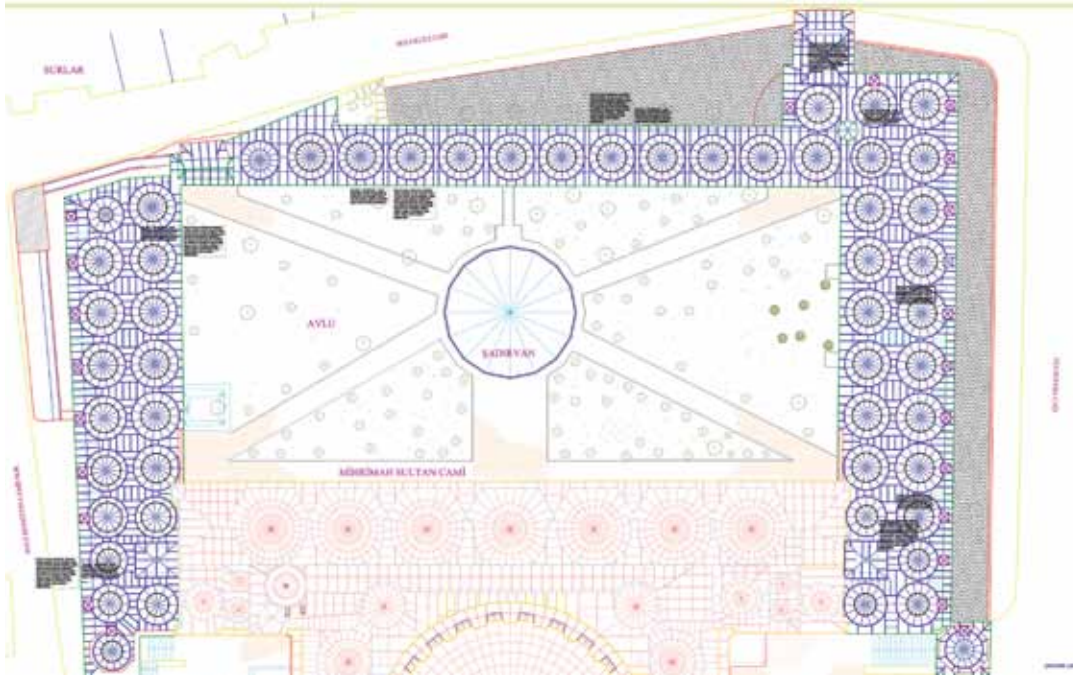
Edirnekapi Mihrimah Sultan Külliyesinin görkemli yapılarından biri de camisidir. Caminin büyük kubbeli harim bölümünün iki yanında dört adet mukarnas başlıklı granit sütunlar bulunmaktadır. Son Cemaat Mahallinde ise revak kemerlerini taşıyan ve birbirine demir gergilerle bağlanan sekiz adet sütun yer almaktadır. Sütunların stalaktit süslemeli mermer sütun başlıkları bulunmakta olup, sütun gövdesinin başında ve mermer kaide kısmında pirinç bilezikler yer almaktadır. Son Cemaat Mahallinin zemini altıgen tuğlalar ile kaplanmış; ancak, taç kapı önünde kaplama malzemesi olarak mermer kullanılmıştır.

Sıbyan Mektebi, Güzel Ahmet Paşa Türbesi'nin bitişiğinde inşa edilmiştir. Sıbyan Mektebinde orta kubbeli bir mekân ve bu mekânın yanında, kemerle ayrılmış aynalı tonozlu başka bir mekân yer almaktadır. Ortada kubbeyle örtülü bir sofa (ya da taslık) ve öndeki hazireden, Güzel Ahmet Paşa Türbesi'ne geçiş veren tonoz örtülü bir koridor ile kubbeli sofanın güneybatısında bir dershane bulunmaktadır. Sıbyan Mektebinin Türbeyle birlikte tasarlanmış olmaları, her ikisinin de Mihrimah Sultan tarafından yapılmış olduğu, türbenin kendi ailesi için, sıbyan mektebinin de hayır olarak inşa edildiği kanısını uyandırmaktadır. Böylece hem bu dünyaya hem de ahiret hayatına verdiği önemi vurgulamıştır (Doğan Kuban,1998:130).

Restorasyon Çalışmaları

Edirnekapi Mihrimah Sultan Camii Tamamlama (Şadırvan, Medrese, Sıbyan Mektebi, Hazire ve WC) ve Çevre Düzenlemesi Restorasyon Uygulamasına Edirnekapi Mihrimah Sultan Camii'nin restorasyonunun tamamlanmasından sonra, 13.09.2011 tarihinde başlanmıştır. Çevre düzenleme işi kapsamındaki restorasyon çalışmaları, Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü teknik elemanları¹ ve alanında uzman öğretim görevlileri; Prof. Dr. Oğuz Ceylan, Prof. Dr. Feridun Çılı ve Doç. Dr. Ahmet Güleç ile oluşturulan Bilim Kurulu denetiminde yürütülmüştür.

1 Mimar Gamze Kuşşeven, İnşaat Mühendisi Cihan Gökçek, Arkeolog Murat Sav, Elkt.Müh.Aytekin Şahin, Mak.Müh.Hasan Yalın, Desinatör Cihat Yılmaz

Çizim 2- Medresenin restorasyon projesinden (Bekiroğlu Rest.Mim.).

Fotoğraf 3- Medrese kubbelerindeki imalatlara ait fotoğraflar.

Kuzey avlu bölümünde Medrese, Şadırvan; güney avlu bölümünde ise Hazire alanı ve Sibyan Mektebi bulunmaktadır.

Medrese Bölümündeki Restorasyon Çalışmaları

Cami avlusunu batı ve doğudan çeviren medrese hücreleri, kargir olarak inşa edilmiştir. Mimar Sinan'ın cami avlusu ile ortak avluyu paylaştığı medrese kısmı, geçtiğimiz yüzyıllarda meydana gelen depremlerden oldukça fazla etkilenmiştir. Minarenin yıkılması sırasında özellikle

batı koldaki hücrelerin kubbeleri ve revakları önemli hasarlara uğramıştır. Çalışmalara başlandığında, revaklardaki raspalarda bu bölümdeki hasarları tespit etmek mümkün olmuştur.

Çalışmalara başlarken medrese bölümünün üst örtüsünün bir bölümü kurşun malzeme ile kaplı iken bir bölümünde de kurşun taklidi olduğu görülmüştür. Öncelikle, zaman içerisinde doğal nedenlerle yıpranmış olan kurşun örtü kaldırılmıştır. Kurşun taklidi şap malzeme kaldırıldığında ise, önceki onarımlarda kurşun altına yapıldığı dü-

şünülen beton dolgu da kubbelere zarar vermeden itinayla yapıdan uzaklaştırılmıştır. Bu dolgunun yer yer ve medrese kubbeleri arasında 50-80 cm yüksekliğe kadar ulaşmış olduğu farkedilmiştir. Kubbe üstlerinde yer alan paslı çiviler de yerlerinden çıkarılıp, oluşan boşluklar özgün harçla doldurulmuştur. Kubbe aralarında yer alan çimento harçlı malzeme yapıdan uzaklaştırıldıktan sonra çatıya, yapıya fazla yük vermemek adına daha hafif bir malzeme olan Pomza taşı katkılı hafif horasan harç ile yeniden dolgu yapılmıştır. İç yüzeylerde çatlak, ayrılma gibi hasarları bulunan kubbelerde çatlağın boyutu ve genişliğine göre Bilim Kurulunca

Fotoğraf 4- Medrese hücreindeki baca ve nişler ile medrese baca kapakları.

yerinde alınan kararlar doğrultusunda dikiş ve enjeksiyon imalatları yapılarak, gerekli olan sağlamlaştırma çalışmaları tamamlandıktan sonra, özgün terkinde hazırlanan horasan sıva tabakası ve üzerine çamur sıva tabakası tatbik edilmiş ve 2 mm kalınlığında kurşun örtü ile kaplanmıştır.

Medrese hücrelerinin iç duvarlarında da çimento sıvalı uygulamalar sökülmüş, kalan çimento artıkları da tel fırça ile temizlendikten sonra çatlaklara puzolonik harç ile hazırlanan harç enjekte edilmiştir. Ardından, duvar yüzeylerindeki çatlaklar sağlamlaştırılmanın sonrasında sıvaları yapılmıştır. Medresedeki hücre odalarının içerisinde mevcut olan tuğla döşeme taklidi şaplar sökülerek, bu kısımlara özgün altıgen şeshane tuğla döşeme imalatı yapılmıştır.

Mihrimah Sultan Camii Restorasyonu sırasında zeminde yapılan araştırma sondajlarında caminin temellerinin, bölgedeki hâkim temel zemini olan yeşil killere oturduğu anlaşılmış, Üst kısımda bulunan moloz dolgunun ardından -4 veya -6 metreden itibaren yeşil kil tabaka başladığı görülmüştür.

Kil-marn ardaşmasını takiben bir nevi geçiş oluşturan kum-çakıl örtüsü yer almakta, ardından anakayayı oluşturan Trakya formasyonunu veren kum-kil taşı tabakası başlamakta ve sonrasında çok katı kıvamdaki yeşil kil başlamaktadır ki, bu da temel zeminini vermektedir. Depreme karşı güçlendirme çalışmalarında yapılan ve temeli daha sağlam kılmayı ön gören kuyu temel çalışması neticesinde caminin dört yönü, betonarme bir perde içine alınmıştır. Çevre düzenlemesi kapsamında da Medrese bölümünün

dış cephesinde güçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Medresenin dış cephesi boyunca 4*6 m kesitinde 15 m derinlikte kuyu temeller yapılmıştır. Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii Restorasyonu sırasında da caminin etrafında kuyu temel imalatı yapılmıştır.

Medrese Revak Bölümü

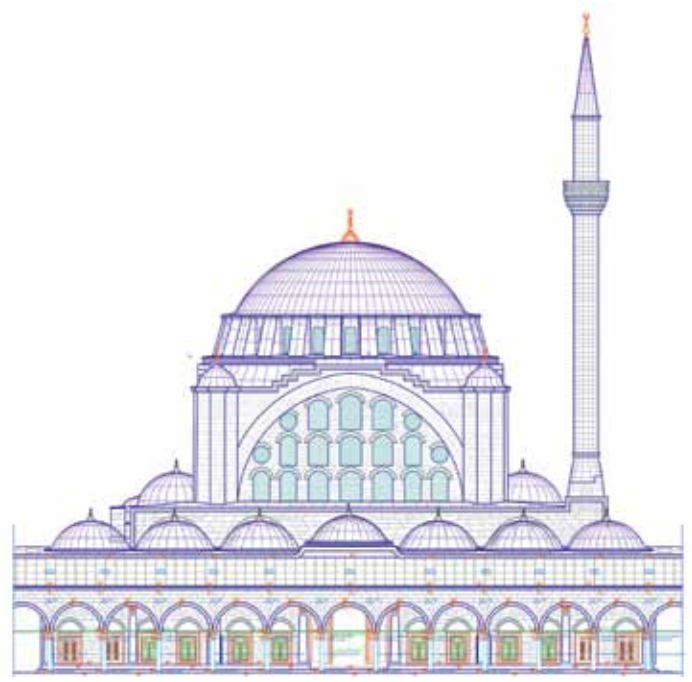
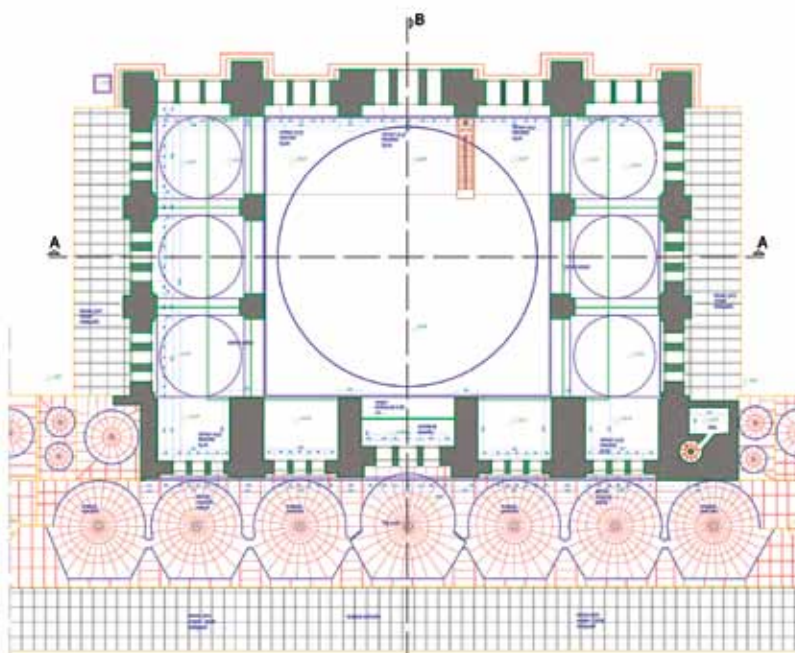
Medresenin revak kubbelerinin içlerindeki tuğla yüzeylerinde kimyasal temizlik yapılmak suretiyle, yüzeyler tuzdan arındırılmıştır. Yine medresenin dış cephe duvarlarındaki çimento katkılı sıvalar itina ile temizlendikten sonra, yüzeylerin horasan harcı ile cephe duvar sıvaları yapılmıştır.

Revak döşemelerinde mevcut bulunan çimento harçlı şeshane tuğla taklidi döşeme kaplaması sökülerek; hafriyat, blokaj, horasan harçlı tesviye tabakası yapıldıktan sonra klasik şeshane tuğla döşeme kaplaması uygulanmıştır. Revaklardaki tonozları taşıyan mermer sütunların yüzeylerinde ise AB57 ile kimyasal temizlik yapılmıştır.

Son Cemaat (Kuzey) Revakı

Daha önce hazırlanan ve Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanan restorasyon projesinin eki raporda “Avluda yapılan kazı çalışmaları sonrası bulunan temel ile revak sütunlarının yeri tespit edilmiştir. Son cemaat sonrasında uzanan medresenin ilk kemerinin oturduğu sütunların ekseninde çıkan bu temel, sütunların bu eksen üzerinde olduğunu göstermiştir. Revak, medrese ile bütünleşerek avluyu çerçevelediğinden, yapı olarak medrese ile benzer özellikler taşıdığı öngörülmüş ve medrese detayları kullanılarak revak projesi hazırlanmıştır.

Medresenin son cemaat ile her iki birleşim yerinde bulunan duvardaki izlerde bu öngörüğü desteklemektedir” denilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere son cemaat yerinin önünde yapılan kazıda, belli aralıklarla dizilmiş halde bulunan sütun ayakları ortaya çıkarılmıştır. Caminin batı cephesinin bitişiğinde podiumu ve başlığı düşmüş olan sütunlar, yan revak sisteminin kalıntılarıydı. Aynı uygulama doğu cephesinde de yapılmıştı. Buradan hareketle, benzerlerine Kılıç Ali Paşa, Üsküdar Mihrimah, Rüstem Paşa ve Tekirdağ Rüstem Paşa Camilerinde rastlanan ve camiye üç yandan çeviren revak sisteminin bir benzerinin de Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii’nde yapıldığı anlaşılmıştır. Uygulama sürecinde de bu doğrultuda mevcut medrese revak sütunlarına benzer planda mermer sütun ve başlık imalatlarına başlanmıştır. Kemerler ve duvar, yonu taşından yapılmış, çatı örtüsü ahşap malzeme üzerine kurşun örtülecek tamamlanmıştır.

Çizim 3- Son Cemaat Yeri ön revak sistemine ait restorasyon projesi (çatı ve ön görünüş).

Fotoğraf 5- Cami Son Cemaat Yeri ön revaklarının imalat sürecine ait fotoğraflar.

Fotoğraf 6- Kuzey ve batı yöndeki revakların son hali (M.Sav).

Son cemaat bölümünde yer alan mermer sütunlar da AB 57 kimyasal malzemeyle temizlenmiştir. Restorasyon çalışmaları devam etmekte olup, bazı sütun başlıklarında çatlaklar tespit edilmiş olup, bunlar için de gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Şadırvan ve Avlu

Mihrimah Sultan Camii ve Medresenin çevrelediği 57x27,5m ebadında dikdörtgen plan şemasına sahip avlunun restorasyon öncesi yeşil alan olduğu görülmekteydi. Avlunun ortasında yer alan şadırvana, avlunun köşelerinden başlayan ışınal yollarla ulaşılmaktaydı. Hazırlanmış olan projede avluda döşeme olarak serbest boy granit önerildiğinden, avlunun döşemesi granit kullanılarak sağlan-

mıştır. Işınal dokuyu yaşatmak amacıyla farklı renkte taşla bu yollar belirtilmiştir.² Son cemaat yeri önündeki revakın döşemesi serbest boy mermer olarak uygulanmıştır. Bu sırada, şadırvana ait gider ve medrese tesisatları da yenilenmiştir.

Şadırvanın restorasyonu için çalışmalara başlanarak, üst örtüsü kaldırıldığında sekizgen şadırvanın betonarme kubbe ve saçığı bulunduğu görülmüştür. Mevcut şadırvana zarar vermemek için, betonarme saçak kesilerek alınmıştır. Betonarme bölüm şadırvandan uzaklaştırıldıktan sonra tuğla kubbe imalatına geçilmiştir. Tuğla kubbenin üzerine ahşap konstrüksiyonlu çatı oluşturulup, üzeri kurşunla örtülmüştür. Şadırvanın ortasında bulunan fiskiyenin

² Avlu döşemede 8 cm kalınlığında kumlanmış granit kullanılmış, şadırvan avlusunda medrese hücrelerinin dört köşesinden şadırvana kadar devam eden ışınal bir yol oluşturulmuştur.

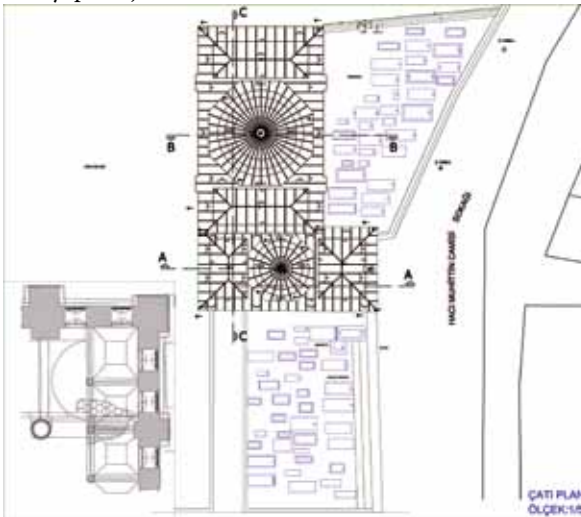

Çizim 4- Avluya ait restorasyon projesi (Bekiroğlu Rest.Mim.).

Fotoğraf 7- Şadırvana ait uygulamalar ve şadırvanın son hali.

de yeniden çalışır vaziyete geçirilmesi sağlanmıştır. Şadırvanda fiskiye bölümünü ayırmak için yapılmış olan demir korkuluklar sökülmüş, üzerlerindeki niteliksiz boya, zemine zarar vermeden, mekanik ve kimyasal yöntemler ile temizlenmiş ve gerekli olan tamiratlar yapıldıktan sonra, sırasıyla tannik asit (pas önleyici) ve koruyucu (antipas) uygulanmıştır. Antipasin üzerine 'ördekbaşı yeşili' rengi boya kullanılarak çalışmalar tamamlanmıştır. Bu sırada abdest alma mekânlarının önündeki mermer aynanın da temizliği yapılmıştır.

Çizim 5- Sıbyan Mektebine ait restorasyon projesi (Bekiroğlu Rest.Mim.).

Sıbyan Mektebi ve Hazire

Sıbyan Mektebinin hemen bitişiğinde bulunan hazire içerisinde yer alan mezar taşlarının onarım sırasında zarar görmemesi için iç mekâna çalışma platformu yapılmıştır. Hazirede, özgün yükseklikte olmayan duvarların kotu özgün haline getirilmiştir. Üst örtüye geçmeden önce Sıbyan Mektebi beden duvarlarının üst kotunda duvarları birbirine bağlayacak şekilde çelik hatıl sistemi yapılmıştır. Uygulama projesine göre tuğla malzemeden orta kubbe ve yan tonozların imalatı yapılmıştır. Üst örtüye, horasan harçlı sıva ile

Fotoğraf 8- Sıbyan Mektebi ve Hazireye ait müdahaleler ve sonrası (M.Sav.).

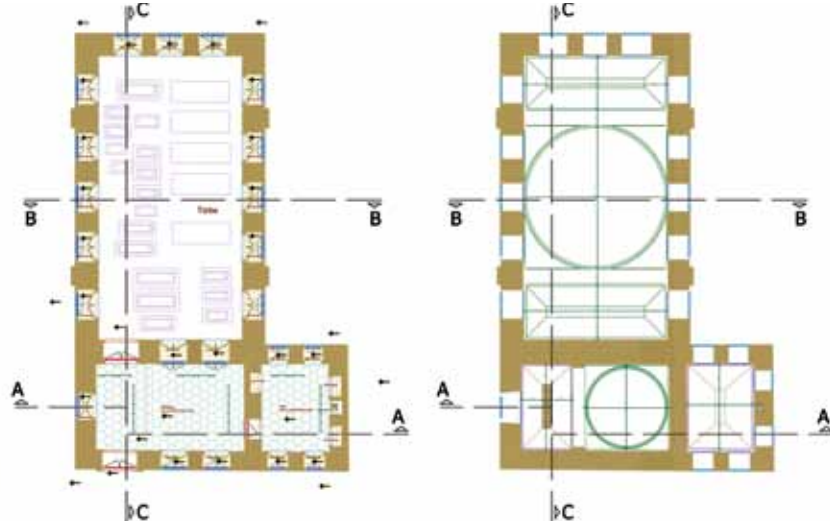
çamur sıva yapıldıktan sonra 2 mm kalınlığında kurşun kaplama yapılmıştır.

Cami Çevre Duvarı

Güney avlunun ihata duvarları onaylı projesine göre tuğla - yonu taşı malzemesiyle yapılmış, üzerine harpuştası yapılmıştır. Hazire bölümünün duvarı yeniden örülmüştür. Çalışmalar devam edip, ayrıca onaylı projesindeki detayına uygun korkulukları yapılacaktır.

Abdest Alma bölümü

Medrese avlusunun arka tarafında eklenti halinde tuvalet bölümü bulunmakta, bu bölümün camiye gelen kullanıcılar tarafından algılanmayacak bir konumda olması, aynı zamanda medrese bölümünün tahsis edilmesi halinde bu

Fotoğraf 9-Abdest alma ve WC bölümü inşaatı (M.Sav).

bölümden yararlanılamayacağı düşünüldüğünden, güney avluya yeni bir tuvalet önerisi hazırlanmıştır. Hazırlanan öneri projenin Koruma Kurulu tarafından onaylanması üzerine hazire ile çevre duvarı arasındaki bölüme, yer altına modern bir WC ve abdest mahalli yapılmıştır.

Medrese avlusunun arka tarafındaki tuvaletler ise muhdes eklerden arındırılmış, çimentolu harçlardan temizlenmiştir. Bu kısımdaki mevcut tesisatlar yenilenmiştir.

Cami Güney Kısımındaki ve Hamamın Karşısında Yer Alan Beşik Tonozlu Yapı

Yapı, kargir olup, belli aralıklarla oluşturulan yatay duvarlar vasıtasıyla taşınan beşik tonozlu yapının içinde, su geçirmez bir sıva yer almaktadır. Evsizler tarafından kul-

Fotoğraf 10- Hamamın karşısındaki beşik tonozlu yapıdan detay.

lanıldığından, yakılan ateşlerden dolayı duvarları ıslıdır. Tonozun birkaç noktası delik olup, yapının güney kısmına kapılar açılmıştır. Kuzey duvarı ise, aynı zamanda caminin avlu duvarının temelini oluşturmaktadır. Daha önce kadastral boşlukta bulunan bu yapı, girişimlerimiz sonucu Vakıf mülkiyetine geçmiştir.

Sonuç

Edirnekapı Mihrimah Sultan Camii Çevre Düzenlemesi kapsamında restorasyon çalışmaları onaylı restorasyon projesi doğrultusunda, yerinde çıkan veriler ışığında kontrol teşkilatı ve Bilim Kurulu'nun denetiminde devam etmektedir. Onarım günümüz ihtiyaçlarına da cevap verecek şekilde yürütülmektedir.

Kaynakça

- Ak, Mahmut, 2006 Vakıf Kurucusu Bir Hanım: Mihrimah Sultan, *Vakıflar Dergisi Özel Sayısı*, Ankara,s.80-87.
- Ayvansarayi, 2001 *Hadikat'ül Cevâmi*, (Hazırlayan, A.N.Galitekin), İstanbul.
- Eyice, S. 1994 Edirnekapı Camii ve Külliyesi, *DİA*, İstanbul, s.446-448.
- Fatih Camileri ve Diğer Tarihi Eserler*, 1991 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Fatih Şubesi Yayını.
- İhtifalci Mehmed Ziya, 2004 *İstanbul ve Boğaziçi*, C.I, İstanbul: Bika Yayını.
- Kuban,D. 1994 Mihrimah Sultan Külliyesi, *İstanbul Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul,s.454-456.
- Kuban,D. 2007 *Osmanlı Mimarisini*, İstanbul.
- Öz, T. 1997 *İstanbul Camileri I-II*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- Sav, M. /K. H. Kuşüzümü, 2010 *Restorasyon Çalışmaları Çerçevesinde Mihrimah Sultan Camii*, Vakıf Restorasyon Yıllığı, S.1, İstanbul: Vakıflar İstanbul 1.Bölge Müdürlüğü Yayını, s.43-53.